

LBRIS

We know
books

Trezeci și opt de lecții despre cum
să recunoaștem gândirea eronată
500+ erori de depistat

Detectivul erorilor de gândire

de Nathaniel Bluedorn & Hans Bluedorn

Ilustrații de Rob Corley și Tim Hodge

Traducere din limba engleză de Doru Căstăian

ACADEMIA
arthur

Introducere: Ce înseamnă o eroare de gândire?..... 9

Mintea care își pune întrebări

Lecția 1.	Exersează-ți mintea.....	14
Lecția 2.	Ascultă-i pe ceilalți.....	18
Lecția 3.	Puncte de vedere contradictorii.....	22

Evitarea întrebării

Lecția 4.	Eroarea logică a heringului roșu (Argumentul irelevant)....	28
Lecția 5.	Cum recunoști heringul roșu.....	34
Lecția 6.	Pledoaria specială (Dublul standard).....	39
Lecția 7.	Argumentul <i>ad hominem</i> (Atacul la persoană).....	43
Lecția 8.	Eroarea genetică.....	49
Lecția 9.	<i>Tu quoque</i> (Apelul la ipocrizie).....	53
Lecția 10.	Apelul eronat la autoritate.....	57
Lecția 11.	Apelul la majoritate.....	64
Lecția 12.	Omul de paie.....	69

Emiterea de presupuneri

Lecția 13.	Povestea lui Aroup Gupta.....	76
Lecția 14.	Presupunerile.....	82
Lecția 15.	Raționamentul circular.....	88
Lecția 16.	Echivocația.....	94
Lecția 17.	Întrebarea complexă (Întrebarea-capcană).....	100
Lecția 18.	Panta alunecoasă.....	107
Lecția 19.	Parte pentru întreg.....	113

Lecția 20. Întreg pentru parte	119
Lecția 21. Fie-fie (Falsa dilemă)	125

Erorile de gândire statistice

Lecția 22. Ce este generalizarea?	134
Lecția 23. Generalizarea pripită	141
Lecția 24. Ce este analogia?	150
Lecția 25. Analogia slabă	157
Lecția 26. <i>Post hoc ergo propter hoc</i> (Cauza falsă)	166
Lecția 27. <i>Post hoc ergo propter hoc</i> în statistică	172
Lecția 28. Argumentul ignoranței (Argumentul lipsei de dovezi)	178

Propaganda

Lecția 29. Ce este propaganda?	188
Lecția 30. Apelul la frică.	193
Lecția 31. Apelul la milă.	198
Lecția 32. Efectul de turmă	202
Lecția 33. Urgența	206
Lecția 34. Repetiția	210
Lecția 35. Transferul	214
Lecția 36. Apelul la snobism	219
Lecția 37. Apelul la tradiție și apelul la high-tech.	224
Lecția 38. Găsește și alte tehnici de propagandă.	230

Jocul detectivului

de erori	235
----------------	-----

Răspunsuri

la exercițiile din lecții	243
---------------------------------	-----

Exersează-ți mintea

Dintotdeauna părinții noștri și-au dorit să creștem „punându-ne întrebări”. Îți vom prezenta aici câteva dintre lucrurile pe care le-am învățat de la ei.

Prima problemă pe care trebuie să o discutăm este următoarea: unora dintre noi pur și simplu nu ne place să ne folosim mintea. Toți ne dăm în vânt după distracție, iar unora ne place mult chiar și să muncim. Dar cu toții ne străduim să ne folosim mintea cât mai puțin. Sperăm însă că acest lucru se poate schimba.

MAMA CĂTRE FIUL EI: Eu și tatăl tău am stat de vorbă și suntem de părere că nu e bine pentru tine să petreci atât de mult timp jucând jocuri video. Ca părinți, credem că ar trebui să te ajutăm să îți dezvoltți mintea...

JOHNNY: Hei! Ce tare! Ia uite! Sunt la nivelul șaptezeci și doi și monstrul-clonă Zygon e pe cale să-mi mănânce grenadele de neutrino...

MAMA: Poți să oprești puțin jocul? Încerc să vorbesc cu tine despre viitorul tău.

JOHNNY: Și dacă o să vreau să fiu pilot militar când o să fiu mare? Jocurile astea ajută la coordonarea mână-ochi.

MAMA: Mi-e greu să discut rațional cu tine în timp ce tu...

JOHNNY: Stai așa, am ajuns acolo unde trebuie să sar și să trag cu arma în același...

MAMA: Am citit despre efectul pe care îl au jocurile video asupra creierului. S-au făcut studii care arată că...

JOHNNY: Hopa! Aproape că m-a nimerit!

Mama încearcă să îl determine pe Johnny să își pună mintea la contribuție, dar exact asta nu vrea Johnny să facă. Se distrează, iar jocul îi solicită mintea atât cât vrea el.

Când ne apropiem de vârsta la care înțelegem cât de scurtă este viața, ne dăm seama ce bine ar fi fost să ajungem la înțelepciune mai devreme. Dacă există un lucru pe care sperăm să îl înveți din această carte, acesta se referă la cum să îți exersezi mintea – să nu o lași să devină greoaie și lipsită de fermitate.

FERMIERUL ED: Așa cum i-am spus tatălui tău, sunt ani buni de când eu și mătușa Mabel nu am mai avut profit de pe urma fermei.

TÂNĂRUL NEPOT, PROASPĂT REVENIT DE LA FACULTATEA DE AGRONOMIE:
De ce nu încercați să schimbați câte ceva din modul în care faceți unele lucruri la fermă?

FERMIERUL ED: Cred că o să fac lucrurile ca și până acum. Nu am răbdare să încerc sistemul ăsta nou de care vorbești, ar trebui să mă dezvăț de prea multe. Bunicul tău mereu spunea că n-ai cum să înveți un câine bătrân trucuri noi. Îmi place optimismul tău – e nevoie de oameni ca tine în agricultură –, dar noi știm bine cum merg lucrurile aici, la fermă.

Fermierul Ed ia în considerare noile idei ale nepotului său, dar înțelege că acestea presupun prea multă bătaie de cap. Nu crede că mai are energia necesară să regândească tot ce știe despre cultivarea pământului. Poate că e dispus să depună efortul fizic necesar, dar este nevoie de efort mental pentru a face schimbări și asta este ceea ce-l sperie, de fapt. Gândirea necesită mult efort.

CALVIN ȘI HOBES © Watterson. Reprodus cu permisiunea UNIVERSAL PRESS SYNDICATE. Toate drepturile rezervate.

Mintea este ca un mușchi. Și ea are nevoie să fie exersată.

Trebuie să ne strunim mintea la fel cum un atlet își antrenează corpul. Trebuie să ne antrenăm mintea ca să nu ne mai doară atunci când încercăm să o folosim. A fi exersată este prima calitate a unei *minți care își pune întrebări*.

Exerciții

Citește exemplele de mai jos și alege dacă persoana implicată: (a) nu vrea să își exerseze mintea, (b) are o minte care își pune întrebări sau (c) niciuna dintre variante.

- SURFERUL:** Hei, frate. Eu n-o să mai merg niciodată la școală, gen. Valurile sunt, gen, mult mai tari. Pot, gen, să stau toată viața aici, frate. Asta este, gen, viața, frate.

a *b* *c*
- UN COPIL MIC:** Nu pot să-mi strâng jucăriile... Nu-mi aduc aminte unde vine fiecare.

a *b* *c*
- TED:** Nu mă trimite în oraș să fac cumpărături. S-a pus zăpada de jumătate de metru azi-noapte și iar va trebui să dau zăpada din drum ca să ies cu mașina.

a *b* *c*
- BRADLEY:** Bunicul meu a încercat iar să mă convingă să merg la o dezbatere politică.
WESSON: Da? Adică la o dezbatere cu cei care candidează pentru primărie? Ce i-ai răspuns?
BRADLEY: Știe că nu mă duc la chestii de genul ăsta. Nu înțeleg ce spun. Dar cine vrea să se ducă, gen?

a *b* *c*

5. MARIO: Îmi place să citesc două ziare diferite care relatează același subiect. Astfel, am două perspective asupra aceleiași chestiuni.

*a**b**c*

6. BLAINE: Hai, tată, chiar trebuie să fac asta? Nu-mi place deloc să tund gazonul. Mă umplu de iarbă și mă supără alergiile.

*a**b**c*

7. KATE: Nu-mi place să merg la bibliotecă. Mai mereu mă prinde câte o carte și pierd o grămadă de timp. Dar hai să mergem totuși.

*a**b**c*

8. BENNY: Dacă nu termin de citit cartea în seara asta, va trebui să plătesc amendă la bibliotecă.

*a**b**c*

Ascultă-i pe ceilalți

Această lecție este despre disponibilitatea de a-i asculta pe ceilalți și despre lucrurile bune care decurg de aici.

Ilustrație de Rob Corley

La un târg rural, Bob se alătură unui grup de bărbați care discută aprins. Prinde din zbor cuvintele „a luat-o în sus” și intră în vorbă, spunându-și părerea despre cauza creșterii prețului la porumb.

Ilustrație de Rob Corley

După câteva minute, Bob se oprește. Oamenii încearcă să își dea seama ce i-a venit – ei discutau despre diferențele la volan dintre femei și bărbați, atunci când Bob a intrat în discuție.

Bob le ia tăcerea drept timiditate și începe să le explice câțiva factori mai puțin cunoscuți care pot afecta prețul porumbului.

Ilustrație de Rob Corley

Bob vorbește din ce în ce mai însuflețit – crede că ceilalți nu înțeleg unde bate. În cele din urmă, unul dintre bărbați mormăie ceva despre faptul că trebuie să hrănească porcii și pleacă. Ceilalți fac la fel.

Care e problema lui Bob? Vorbește prea mult? Cei care îl cunosc ar putea spune că da. Cu toate acestea, nu cumva e mai mult decât atât? Ar putea fi faptul că lui Bob pur și simplu nu-i place să asculte, că îi place mai mult să le spună celorlalți ce crede el decât să fie atent la ce au ei de spus?

O persoană modestă și care îi ascultă pe ceilalți poate fi recunoscută astfel:

1. Este mai interesată să audă ce au ceilalți de spus decât să se audă pe ea însăși. Modestia înseamnă respect pentru ceilalți și pentru gândurile lor.
2. Nu își consideră propriile idei ca fiind cele mai valoroase; recunoaște că alți oameni pot veni cu idei mai bune decât ale sale.
3. Recunoaște din proprie inițiativă când nu știe un lucru. Când nu înțelege ceva, o spune deschis.
4. Este dispusă să pună sub semnul întrebării propriile opinii asupra unui subiect.

Dacă cineva dă dovadă de astfel de calități, atunci cea persoană este deschisă către ceea ce au de spus ceilalți. Iar plăcerea de a asculta este o altă caracteristică a *minții care își pune întrebări*.

Exerciții

Persoanele din exemplele care urmează: (a) arată că îi ascultă pe ceilalți, (b) arată că nu îi ascultă pe ceilalți sau (c) niciuna dintre variante?

1. GARY: Știu sigur că am dreptate. N-am de ce să stau și să te ascult cum încerci să mă convingi că n-am dreptate.

*a**b**c*

2. BETTY: Bla, bla, bla. Ești ca o moară hodorogită. Se poate ca și creierul ăsta al meu obosit să se bucure de liniște și pace?

*a**b**c*

3. Bryan îi vorbește neîntrerupt colegului său Webster, de jumătate de oră. Acum îi spune: „Web, nu vreau să monopolizez discuția. Tu ai ceva de spus? Dar zi repede; pot să mai stau doar un minut”.

*a**b**c*

4. JERRY: Muzica asta este atât de tare, că îmi sparge timpanele. Poți s-o dai puțin mai încet?

*a**b**c*

5. BILL: Îmi pun dopuri în urechi. Chiar nu vreau să aud cum mă critici din nou.

*a**b**c*

6. JIM: Trebuie să nu mai ascult ce zice prietenul meu Nat. Începe să îmi pese prea mult de părerea lui. Sunt un om în toată firea. Am dreptul să am propriile mele idei. Ce-mi pasă? În viață trebuie să fac propriile alegeri.

*a**b**c*

7. PATTY: Pur și simplu am prea multe păreri și știu că vorbesc mult prea mult despre ele. Faptul că am prea multe opinii mă împiedică să progrez. Ar trebui să ascult mai mult și să fiu dispusă să accept și ideile altor oameni.

*a**b**c*

Puncte de vedere contradictorii

Atunci când ne formăm o opinie asupra unei probleme, adesea este bine să luăm în calcul mai multe puncte de vedere. Cu cât auzim mai multe păreri, cu atât avem mai multe șanse să obținem o imagine de ansamblu corectă.

Ilustrație de Rob Corley

Oscar era sigur că are dreptate. Nu avea nevoie să citească despre toate celelalte puncte de vedere. Știa că toate erau greșite. Grupul din care făcea parte – numit Societatea Pământului Plat – se asigurase că membrii lui înțeleg de ce orice altă opinie e greșită. La sediul internațional se publicaseră multe broșuri care explicau totul într-un limbaj foarte simplu. Uneori, Oscar se întreba cum de oamenii pot crede că Pământul este rotund și nu plat, cum spuneau cei din grupul lui. Se gândea că oamenii sunt pur și simplu proști și nu reflectează asupra lucrurilor pe care le cred.

Dr. Weednut, o figură marcantă a Societății Pământului Plat, avea un mod foarte distractiv de a explica de ce societatea a ajuns să se amăgească și să creadă că Pământul este rotund, când toată lumea poate să vadă că este în mod evident plat. Lui Oscar i-a plăcut de dr. Weednut de cum l-a întâlnit. El l-a făcut pe Oscar să gândească și cu el părea că a gândi este foarte ușor. Era bucuros că avea pe cineva de încredere, care să-i explice totul.

Oscar nu evaluează onest ambele părți ale problemei, preluând idei gata făcute. Nu cercetează el singur chestiunea. A ascultat doar una dintre părți – pe cea a Pământului Plat. Nu e de mirare că asta e și opinia pe care o înțelege. Orice parte este îndreptățită dacă vedem lucrurile doar din perspectiva ei.

Mulți consilieri

Atunci când vrem să luăm o decizie asupra unei chestiuni, de cele mai multe ori este indicat să cerem sfatul mai multor oameni. Dar dacă mai mulți oameni ne sfătuiesc și toți sunt de acord pe toate subiectele, atunci nu vom învăța nimic nou. De aceea trebuie să îi ascultăm și pe cei care nu sunt de acord. Vom putea alege sfatul cel mai bun după ce ascultăm opinii cât mai multe și cât mai variate.

Wilby avea o problemă. Nu știa ce marcă de pastă de dinți să-și cumpere. S-a hotărât să încerce strategia punctelor de vedere contradictorii despre care a citit în *Detectivul erorilor de gândire*. S-a gândit să întrebe în stânga și în dreapta diverse persoane despre ceea ce cred.

WENDY, ASISTENT COMERCIAL CARE S-A OFERIT SĂ-L AJUTE: Acest tip de pastă cu *oxi-alb pro* garantat îți va face dinții mai albi în douăzeci și patru de ore. (Wilby a observat că mărcile de pastă de dinți cu eticheta *oxi-alb pro* erau de două ori mai scumpe decât celelalte mărci.)

PHOEBE, O PRIETENĂ DE-A LUI WILBY: Wilby, eu cred că ai avea un zâmbet drăguț dacă ai scăpa de petele de pe dinți, ălea de la înghețata de afine.

JUDD, UN ALT PRIETEN: Pastă de dinți? Ce-i aia? Bărbații adevărați nu se spală pe dinți.

MAMA LUI WILBY: Wilby, nu prea contează, atâta vreme cât nu camperi ceva care să conțină aditivi de fluor. Ai putea să te alegi cu o boală groaznică în câțiva ani dacă folosești pastă cu fluor.